

SKAFANDER IN METULJ

Izvirni naslov: Le Scaphandre et le papillon

Žanr: drama, biografija

Leto: 2007

Država: Francija, ZDA

Režija: Julian Schnabel

Igralci: Mathieu Amalric

Dolžina filma: 112 minut

Vsebina filma

O Jean-Dominiqueu Baubyju

Drama pripoveduje življenjsko zgodbo Jeana-Dominiquea Baubyja (1952 – 1997), francoskega novinarja in urednika modne revije Elle, ki je leta 1995 (pri 43. letih) zaradi možganske kapi ostal popolnoma paraliziran. Baubyjeva diagnoza je bila možganska kap. Če krvni strdek zamaši arterijo ali ta počni in se prekine dotok krvi v možgane, začnejo odmirati možganske celice, posledica je lahko tetraplegija in anartrija (izguba sposobnosti artikuliranja glasov). Če so verbalna inteligentnost in druge kognitivne sposobnosti neprizadete, govorimo o *sindromu zaklenjenosti*.

Edini način Baubyjeve komunikacije z zunanjim svetom, ko se je po treh tednih prebudil iz kome, je bilo mežikanje z levim očesom. Tudi vonjal je in slišal, čeprav slabo. Svoji govorni terapevtki, prijateljem in kasneje knjižni založnici Calude Mendibil je na poseben način (dva meseca, vsak dan po nekaj ur) 'narekoval' svoje spomine, fantazije in razmišljanja. Leta 1997 so izšli v stotridesetstranski knjigi. Bauby je umrl zaradi infekcije in odpovedi srca nekaj dni po izidu knjige.

Psihološke vsebine v filmu

Vrednote, soočenje s telesno prizadetostjo, komunikacija, odnos do življenja, depresivnost.

Postopek dela

Ob tem filmu lahko izvedemo **izkustveno delavnico**, s katero simuliramo preprost psihološki eksperiment. Lahko pa izvedemo samo del delavnice, brez eksperimenta (izpustimo 2. korak postopka).

Cilji delavnice

Vzbuditi kognitivno neravnotežje na področju vrednot in odnosa do sveta, vplivati na oblikovanje predstav o smislu življenja, in simulacija motorično-senzorične nefunkcionalnosti, da bi dijaki izkusili, kako takšno stanje hendikepira človeka.

Pripomočki in priprava učilnice

Potrebujemo štiri pare zamaškov za ušesa, štiri pare slušalk, štiri rute in širok lepilni trak.

Učilnico pripravimo tako, da postavimo mize ob straneh, stole v sredi polkrožno, štiri stole za udeležence v raziskavi pa postavimo ob zadnji steni.

Prvi korak

Vsak dijak napiše nekaj stvari (ljudi, vedenj, situacij, dogodkov ...), ki ga spravljajo v slabo voljo, obup, depresivnost. Liste spravijo. Povemo informacije o filmu in Jean-Dominiqueu Baubyju.

Drugi korak

Pojasnimo namen delavnice in izberemo štiri prostovoljce za udeležence. V podpis jim damo izjavo o sodelovanju.

IZJAVA O SODELOVANJU V RAZISKAVI

Ime in priimek sodelujoče osebe:

Naslov raziskave: Vpliv simulirane telesne onesposobljenosti na doživljanje med učno delavnico

Podpisani izjavljam, da zavestno in po svobodni odločitvi sodelujem v raziskavi.

Primerno in razumljivo sem bil poučen o vsebini, metodi in ciljih raziskave. Zaradi raziskave ne bom deležen nobenih tveganj. Kadar koli med raziskavo lahko odstopim. Zagotovljeno mi je bilo, da bodo moji podatki varovani.

Datum:

Podpis sodelujoče osebe:

Podpis odgovornega raziskovalca:

Udeleženci sedejo na stole ob steni. Noge jim zalepimo na noge stolov, roke jim zlepimo za hrbtom, z ruto jim prevezemo oči, v ušesa jim damo zamaške, čeznje še slušalke. Prepovemo jim govorjenje. Udeleženci so tako slepi, gluhi, nepokretni in nemi. (Lahko pa po enega 'onesposobimo' na enem od štirih področij.)¹ Povemo jim, da bodo tako ostali do konca delavnice, da imajo možnost kadar koli odstopiti, a naj poskušajo zdržati čim dlje. Mi bomo med tem gledali film in se pogovarjali o njem. Po koncu delavnice bodo poročali o svojem doživljanju.

Tretji korak

Ogledamo si film od 0:00:00 do 0:14:14. Pozorni smo na nebesedna sporočila nevrologa Lapagea, ki Baubyju pojasnjuje njegovo stanje. Kretnje proti obrazu kažejo na zadrego in prikrievanje: delovati želi spodbudno, a nima prijetnih informacij.

Ob prizoru, ko oftalmolog Baubyju zašije oko, predstavimo knjigo Skafander in metulj, pojasnimo, kako je nastala, in preberemo odlomka.

Odlomka iz knjige skafander in metulj²

»Tistega poznojanuarskega jutra se je nad menoj sklanjal bolnišniški oftalmolog in z iglo in nitjo zapiral mojo desno veko, kot bi krpal nogavico. Popadla me je iracionalna groza. Kaj če bi tega človeka zaneslo in bi mi zašil še levo oko, mojo edino povezavo z zunanjim svetom, edino okno moje celice, edino drobno odprtino mojega kokona? Na srečo se je dobro izšlo: nisem se potopil v temo.«

(Ko se je oftalmolog približal Baubyjevemu očesu:) *»S svojim zdravim očesom sem izstrelil serijo vprašujočih signalov, toda ta mož, ki je preživljal svoje dneve tako, da si je ogledoval človeške zenice, je bil očitno nesposoben razložiti si en preprost pogled. Bil je tipičen primer 'ne-morem-skrbeti-manj' zdravnika: aroganten, osoren, sarkastičen, tisti tip, ki naroči svoje*

¹ Po izkušnjah se lahko dijaki ob tem zabavajo, kar pa ne vpliva na njihovo empatičnost do junaka filma.

² Bauby, Jean-Dominique. 2008. The Diving-Bell and the Butterfly. London: Harper Perennial.

bolnike ob osmih, pride ob devetih in odide ob devet pa pet, potem ko je vsakemu poklonil 45 sekund svojega dragocenega časa.» (str. 61, 62)

»Rad imam črke svoje abecede. Ponoči, ko je nekoliko pretemno in je edini znak življenja majhna rdeča pika v središču televizijskega ekrana, vokali in konsonanti plešejo na melodijo Charlesa Treneta: 'Dear Venice, sweet Venice, I'll always remember you ...' Z roko v roki črke prečkajo sobo, zakrožijo okoli postelje, švignejo mimo okna, se zvijejo vzdolž stene, švrknejo k vratkom in se vrnejo, da bi začele znova ... E S A R I N T U L O M D P C F B V H G J Q Z Y X K W«³ (str. 27)

Četrty korak

Del filma preskočimo in si ogledamo odlomek 0:33:45 do 0:40:18, ki pokaže dramatične kontrastne slike pred Baubyjevo prizadetostjo in po njej. Vidimo tudi, kako je nastajala knjiga in kakšen je simbolični pomen naslova filma. Del filma preskočimo in pokažemo še odlomek 0:54:53 do 0:59:10, ki prikazuje Baubyjevo družino (otroke in bivšo ženo) na plaži. Zaključni prizor Baubyja v vozičku 'sredi morja' simbolizira njegovo osamljenost in izoliranost od sveta.

Zaključek delavnice

Delavnico zaključimo brez komentarja ali le z vprašanjem, čemu je bilo namenjeno uvodno razmišljanje o vzrokih depresivnosti. Lahko pa (o tem presodimo glede na vtis, ki ga je pustil film) pozovemo dijake, naj v parih ali v majhnih skupinah (če si zaupajo) ocenijo vplive na svoje počutje, ki so jih zapisali v začetku delavnice, v primerjavi z Baubyjevo situacijo. Udeleženci raziskave poročajo o svojem doživljanju, lahko pa to prepustimo neformalnemu pogovoru, ki se zagotovo nadaljuje, ko dijaki zapustijo učilnico.

Informacije o filmu

- Film je prejel več nagrad in nominacij: na kanskem festivalu za najboljšega režiserja, zlati globus za najboljši tuji film in 4 nominacije za oskarja.
- Glavno vlogo bi naj igral Johnny Depp, a ni mogel uskladiti urnikov s snemanjem filma Pirati s Karibov: Na robu sveta (2007).
- Scenarij za film je bil v izvirniku v angleščini, a je režiser prepričal studio, da so angleščino spremenili v francoščino, Baubyjev materni jezik. Vsi igralci, z izjemo Baubyjevega očeta (Max von Sydow), so bili Francozi.
- Večina filma je bila posneta v bolnišnici v mestu Bercku na severu Francije, kjer je Bauby preživel preostanek svojega življenja.
- V filmu je bila uporabljena t. i. subjektivna kamera, ki spremlja osebo in daje vtis, kot da 'gleda' z očmi igralca. Tako se tudi gledalec identificira s pogledom osebe. Leče kamere so nadomeščale Baubyjevo delujoče oko in igralci so govorili v kamero, ne igralcu Amalricu. Ta je svoje notranje monologe posnel posebej. V filmski terminologiji govorimo o glasu čez sliko (*voice over*): vira ne vidimo, a obstaja znotraj filmskega dogajanja.
- Bauby je imel v resnici samo dva otroke, ki jima je tudi posvetil knjigo (in založnici Mendibilovi, ki jo je imenoval 'moj angel varuh'), v filmu pa je imel tri otroke, ker se režiser ni mogel odločiti med tremi otroškimi igralci.
- Baubyjevi prijatelji so kritizirali scenarij, češ da ni zvesto popisal dogodkov in da je pristransko prikazal predvsem njegovo bivšo partnerico Sylvie de la Rochefoucauld, mater njegovih otrok, ki je imela velik vpliv na scenarij. V resnici njun odnos ni bil

³ Črke so razvrščene glede na njihovo frekvenco v francoskem jeziku.

globok in Baubyja ni pogosto obiskovala. Njegova življenjska ljubezen, s katero je začel razmerje po ločitvi od Rochefoucauldove, je bila njegova sodelavka Florence, ki pa v filmu ni želela biti omenjena. Baubyja je skupaj z njegovimi ožjimi prijatelji obiskovala vsak dan in bila ob njem tudi v trenutku smrti.

- Tudi direktorica Zveze za sindrom zaklenjenosti (Association of Locked-in Syndrom), ki jo je Bauby ustanovil v zadnjem mesecu svojega življenja, je povedala, da je film dobro prikazal problematiko sindroma, izkrivil pa sliko o njegovem osebnem življenju.
- Iz istega razloga uredništvo Elle ni dovolilo snemanja v svojih prostorih. Ko je film izšel, niso objavili njegovega izida, napisali pa so 'homage' Baubyju in njegovi partnerici Florence.
- Ameriški režiser Julian Schnabel (roj. 1951) se je pred filmsko kariero proslavil kot neoekspresionistični slikar. Leta 2002 je likovno oblikoval album glasbene skupine Red Hot Chili Peppers 'By the way'.
- Schnabel je izjavil, da se je s tem filmom iznebil strahu pred smrtjo in izrazil prepričanje, da bo film tudi na gledalce deloval življenjsko spodbudno ('Ljudje po ogledu filma odhajajo domov in objemajo svoje otroke, zavedajoč se, kako srečni so!')

Vir: Curk, J. (2011). Ideje za poučevanje psihologije s filmom. Ljubljana: ZRSŠ.